

Norske Kveners Forbund - Ruijan Kveeniliitto

22.03.2019

Innspill til scenekunststrategi

Innspill fra Ruijan Kveeniliitto – Norske Kveners Forbund

Ruijan Kveeniliitto – Norske Kveners Forbund er en landsdekkende organisasjon som ivaretar kvenske interesser. Vi har som formål å arbeide for å bedre og fremme kveners stilling, rammebetingelser og rettigheter, sosialt, kulturelt og næringsmessig, samt å styrke kvensk språk og synliggjøre kvenenes historie og kvenene som folk.

Det kvenske folket er ett av de opprinnelige folkeslagene på nordkalotten. Det tradisjonelle kvenske området er fra Bottenviken og nordover til Ishavet, i østlig og vestlig retning – fra Lofoten til Kolahalvøya. I Norge er de tradisjonelle kvenske bosetningsområdene i store deler av Finnmark, Troms og nordlige deler av Nordland. I dag bor det likevel kvener over hele Norge. Det finnes aktive kvenske miljøer spredt ut fra nord til sør.

Kvenene ble anerkjent som en nasjonal minoritet sammen med jødene, skogfinnene, rom, romani/taterne i 1998 da Norge ratifiserte *Rammekonvensjonen for Vern av Nasjonale Minoriteter*. Norge har forpliktet seg til å beskytte det kvenske folket og kvensk språk og kultur bl.a. gjennom:

- Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter
- Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk
- FN-konvensjonen av 1966 om sivile og politiske rettigheter, særlig art 27
- FN-konvensjonen fra 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
- FNs menneskerettskomité's tolkninger av konvensjonene og tilleggsprotokoller
- FNs barnekonvensjon, særlig art 30

Dette gir bl.a. forpliktelser til å fremme full og effektiv likestilling på alle på alle områder av det økonomiske, sosiale, politiske og kulturelle liv, og å fremme de forutsetninger som er nødvendige for at det kvenske folket kan bevare og utvikle sin kultur, og at kvener kan bevare de grunnleggende bestanddelene av sin identitet, religion, språk, tradisjoner og kulturarv.

I Norge gir opplæringsloven og stedsnavnloven rettigheter til kvener og kvensk språk. Egne strategi- og handlingsplaner for bevaring av kvensk språk og kultur er vedtatt av både Troms¹ og Finnmark² fylkeskommuner der kvensk teater er egne punkter. Og også Regjeringen ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utarbeid *Målrettet plan for innsats for kvensk språk*³. Stortinget har satt sammen en kommisjon som skal granske fornorskingspolitikken og uretten begått overfor samer og kvener. Kommisjonen skal avgi rapport høsten 2022.

¹ <http://www.tromsfylke.no/media/117457/kvensk-handlingsplan-norsk-nett.pdf>

² <https://www.ffk.no/f/p10/ieb57532a-b3ee-4cff-b654-e1da5cdc3e84/strategier-for-arbeidet-med-kvenske-norskfinske-forhold-i-finnmark-2018-2020-vedtatt.pdf>

³

https://www.regjeringen.no/contentassets/b1bf2ee2a7824c06ac22443e011f0fd6/plan_kvensk_spraak_k.pdf

Kvener og samer ble utsatt for en planmessig fornorskingspolitikk. Allerede på 1700-tallet tok den dansk-norske statsmakt både jord og språklige rettigheter fra kvener og samer. Utover 1800-tallet økte assimilasjonspolitikken i intensitet, med skoleverk og kirke som de viktigste fornorskingsaktører. Det ble blant annet forbudt å tolke til kvensk under gudstjenester.

Historiefortelling, sang og musikk er til tross for dette en levende og viktig del av kvensk kultur også i dag. Kvensk teater og scenekunst er voksende med økende grad av profesjonelle produksjoner innen teater og dans - som oftest i tett tilknytning til de kvenske sang- og musikktradisjonene og salmesangtradisjonen. Imidlertid, mange store og viktige oppgaver står fremfor oss i arbeidet med å få et fullverdig kvensk kulturliv.

I tilknytning til Halti-miljøet i Nordreisa i Troms arbeides det for etablering av kventeater med sikte på nasjonal status – et teater som løfter kvensk språk og kultur for den nasjonale minoriteten og som formidler kunnskap om kvenkulturen nasjonalt og internasjonalt.

Bak prosjektet står Halti kvenkultursenter IKS (eier), ihana! as, Kulnett AS og ITU Kvensk Teater Trupp. De 6 ordførerne i Nord-Troms Regionråd støtter etableringa. Aktørene har over flere år produsert teaterforestillinger basert på kvensk historie og språk;

- Barneteater: Manalaiset, Loistava, Matti ja konstilinen saet
- Spel: Kyläpeli
- DKS-produksjoner: Finsk Fare, Juuret ja Siivet – Røtter og vinger, Karhu, Lurveleven
- Enkeltstående produksjoner: Rallar og Bus, Sound of the Arctic (Marchland, London), Rauha ja Rakkhauta

Produksjonene har fått gode tilbakemeldinger på innhold og kvalitet, og har vist at miljøet har gjennomføringskraft og stort engasjement for kvensk teater.

Målsettinga er i første omgang å få på plass finansiering av 3-årig prøvedrift for å utforske løsninger for samarbeid på tvers av grenser - innovative, digitale og forpliktende samarbeidsløsninger som forsterker kulturutveksling mellom kvenske miljøer i Norge, Sverige og Finland gir effektive og lønnsomme modeller for drift på tvers av geografiske og nasjonale grenser utforsker ulike løsninger for kommunikasjon på tvers av språkgrenser. Etter endt prøvedrift skal erfaringene fra prøvedriftsfasen brukes som utgangspunkt for valg av varig driftsløsning som gir effektivitet, forutsigbarhet og bærekraft for det fremtidige kventeateret

Vi mener et kventeater vil styrke det nasjonale, kunstneriske mangfoldet på flere felt:

- Teaterformen kan løfte den kvenske minoritetens stemme inn i demokratiet ved å a) bidra til økt kunnskap om kulturens historie, b) løfte det sterkt truede språket og c) bidra til identitetsutvikling og stolthet for kvener i hele landet
- Kventeateret har formidling av kvensk kultur og språk mot barn og unge som satsingsområde, både med visning av kvenske produksjoner i skolene og med utforskning av modeller for barneteater i kvenske miljøer
- Kventeateret vil gi kvenske kunstnere en arena for å vise fram kunst, som jobber med talentutvikling og øker den enkelte kunstners kompetanse og som tilbyr arbeidsplasser og engasjementer. Dette kan bidra til å bedre de kvenske kunstnernes arbeidsvilkår, og vil bidra til utvikling av den enkeltes kunstnerskap.

Teaterets rolle i å gjennom kunsten å bearbeide det kulturelle traumet som ble påført kvenene med fornorskingspolitikken et potensielt stort. Videreføring og ivaretagelse av språk, kultur,

tradisjonell historiefortelling er et annet område. Samarbeid over landegrensene på tvers av Nordkalotten er det en etablert tradisjon for, da med kvensk/meänkielitalende områder i Sverige. Den største utfordringen når det gjelder teater, dans og scenekunst og kultur generelt innen det kvenske er at tilnærmet all aktivitet er prosjektbasert med lite forutsigbarhet. Dette er den største strukturelle utfordringen for kvensk scenekunst i dag.

Å etablere et statlig finansiert kventeater en avgjørende brikke i å ivareta og videreføre immateriell kvensk kulturarv, i revitaliseringen av kvensk språk og i for å bidra til en ny vår for kvensk kulturliv med høyt nivå av profesjonalitet og kvalitet.

Et hvert folk har behov for å uttrykke sin fortelling gjennom eget språk og egne kulturtradisjoner. Kvenene er en betydelig gruppe hvor anslått at størrelsen på den kvenske befolkningen i Norge er minst 50.000. Likevel er det en gruppe som ofte glemmes og kvenske kulturtilbud til barn og voksne er kun enkelttiltak av begrenset omfang og hyppighet. Det er behov for stødige institusjoner med profesjonelle aktører som kan ivareta kvensk scenekunst, der det kvenske teateret er en start. Om 5-10 år vil vi se at enkelte slike institusjoner har etablert seg og nyter godt av en underskog av kvenske kulturelle aktører deriblant kvensk teater og dans med tydelige kunstneriske uttrykk rotfestet i vår kultur.

Avsluttende kommentarer

Ruijan Kveeniliitto – Norske Kveners Forbund vil påpeke at kvenske organisasjoner og institusjoner etter rammekonvensjonen for beskyttelse av nasjonale minoriteter og FN-konvensjonen av 1966 om sivile og politiske rettigheter, art 27, skal være høringsinstans for høringer på kulturfeltet.